

ALLEEN INTEGRALE AANPA

Nederland heeft 1 miljoen longpatiënten. Houtrook leidt in veel gevallen tot verergering van hun gezondheidsklachten. Daarnaast is houtrook voor niemand gezond, te meer daar de concentraties lokaal hoog kunnen oplopen. Waar liggen aangrijpingspunten om de overlast te verminderen?

“Mijn vrouw is astmapatiënt. Onze nieuwe burens hebben drie maanden geleden een terrashaard aangeschaft en stoken wekelijks, één of twee avonden. Op de avonden waarop zij de haard stoken, sluiten wij ramen, deuren en ventilatieroosters. Toch blijkt het onmogelijk om de rook buiten te houden. Mijn vrouw is daardoor meer benauwd dan normaal, slaapt slecht en is overdag vermoeid. Ze moet meer medicijnen gebruiken en heeft nog dagen na de stookavond last. En dan staat de volgende stookavond al weer voor de deur. In de winter hebben we ook al last van diverse houtkachels in de buurt, maar nu kunnen we zelfs in de zomer niet meer vrij ademen. We hebben onze burens verteld dat mijn vrouw ziek wordt van de houtrook, maar zij vinden dat ze in hun eigen tuin mogen doen wat ze willen. Kan het Longfonds hier niet iets aan doen?”

Dit is een anoniem voorbeeld van een noodkreet die het Longfonds tientallen keren per jaar bereikt. Vaak gaat het om klachten van ernstige overlast, waardoor mensen ziek worden. Een gesprek met de burens biedt meestal geen soelaas. Vaak verslechtert zelfs de verstandhouding. Voor veel mensen die contact met ons opnemen, is de overlast hun leven gaan beheersen. Er zijn gevallen bij ons bekend van mensen die eerder verhuisd zijn vanwege houtstokkende burens en nu weer in een buurt wonen waar hout wordt gestookt. De vrijheid van de één is dan de gevangenis van de ander geworden.

Verslechterde longfunctie

Onder de 1 miljoen mensen met een longziekte in ons land komen astma en COPD (chronische bronchitis en longemfyseem) het meeste voor. Deze mensen zijn gevoeliger voor houtrook dan gezonde mensen. Ook gezonde kinderen en ouderen en mensen met een hart- en vaatziekte zijn gevoeliger. Zij kunnen benauwd worden, moeten veel hoesten of krijgen een slechtere longfunctie. Bij hoge blootstellingen kunnen de klachten lang aanhouden, ook als de blootstelling al is beëindigd.

Dit belemmert mensen in hun dagelijkse leven. De gevolgen zijn voor deze ‘gevoelige groepen’ snel merkbaar, maar blijven niet beperkt tot deze mensen. Iedereen loopt een gezondheidsrisico, niet in het minst stokers zelf.

Luchtvervuiling is slecht voor de gezondheid van mensen. Een van de veroorzakers van luchtvervuiling is de uitstoot van stoffen die vrijkomen bij het stoken van hout in de open haard, houtkachel, vuurkorf of barbecue. Op lokaal niveau draagt houtrook bij aan gezondheidsklachten door fijn stof (PM10 en met

‘Houtstook belemmert longpatiënten in hun dagelijkse leven’

K VERMINDERT OVERLAST

name PM_{2,5}). Ook kankerverwekkende (PAK's) en andere giftige stoffen (VOS en koolmonoxide) komen vrij bij de verbranding van hout.

Bewustwording en educatie

Longpatiënten die in de buurt wonen van een vervuiliingsbron zoals een houtkachel, kunnen zich niet adequaat beschermen tegen houtrook. Het is onmogelijk om de eigen woning zodanig af te sluiten dat de rook niet meer binnendringt. Bovendien is het juist nodig om continu te ventileren om de luchtkwaliteit binnenshuis gezond te houden.

De overheid - landelijk en lokaal - kan de gezondheid van longpatiënten wél beschermen. Net als bij tabaksrook geldt ook hier dat we er samen niet altijd zomaar uitkomen. De vele, vaak schrijnende gevallen van overlast die het Longfonds bereiken, illustreren dat. Wat er nodig is, is als eerste bewustwording en educatie. Mensen moeten worden geïnformeerd over de gezondheidseffecten van houtrook, met name over hoe ingrijpend de overlast is voor kwetsbare groepen. Adviezen over goed stoken zijn al voorhanden, maar komen nu niet bij de stokers terecht. In buurten waar veel gestookt wordt en waar mensen hinder ondervinden, kan de gemeente bijvoorbeeld een informatieavond organiseren.

Wettelijke eisen en buurtbemiddeling

Kennisoverdracht alleen is echter niet voldoende. Met tabaksrook hebben we geleerd dat overleg tussen rokers en niet-rokers en kennis van de nadelige gezondheidseffecten lang niet altijd het gewenste resultaat opleveren. Uiteindelijk heeft de

overheid er toch voor moeten kiezen de wetgeving voor de arbeidsplek en voor openbare ruimten flink aan te scherpen. Van deze ervaring kunnen we leren. Ook in de situatie van houtstook door particulieren is de overlast en de gezondheidsschade allang bekend. Waarom nog wachten met het verbeteren van de wet- en regelgeving? Er moeten zo spoedig mogelijk strengere wettelijke eisen komen voor kachels, brandstof en rookgasafvoer. Bovendien moet bij windstil weer en mist een stookverbod gelden. Vanuit het oogpunt van de longgezondheid is een houtkachel als hoofdverwarming sterk af te raden.

Ook als aan deze maatregelen wordt voldaan, kunnen mensen die daar gevoelig voor zijn, klachten krijgen. Het is zaak om deze klachten serieus te nemen en samen met de stoker en de gehinderde te zoeken naar een oplossing. Buurtbemiddeling kan daarbij helpen. Alleen een geïntegreerde aanpak, waarin zowel bewustwording als regelgeving een plek heeft, beschermt zieke én gezonde longen tegen de gezondheidseffecten van houtrook. Het Longfonds levert hier ook een bijdrage aan door mensen te informeren over houtrook en input te leveren voor betere regelgeving.

Christine Strous

'Bij windstil weer en mist moet een verbod op houtstook gelden'

Christine Strous (033-4341236, christinestrous@longfonds.nl) is projectleider buitenlucht bij het Longfonds

Foto's: Longfonds

Duurzaam stoken hele opgave

Veel mensen denken dat hout stoken duurzaam is. Hout is immers een hernieuwbare grondstof. Gevolg is dat menigeen een gasgestookte cv-ketel vervangt door een computergestuurde installatie die op houtpellets werkt. Om te beoordelen of die redenering hout snijdt, is inzicht nodig in de verschillende stappen in het stookproces.

Duurzaamheid is een complex begrip. De vraag of hout stoken duurzaam is, is daarvoor niet zonder meer te beantwoorden. Daarvoor is het nodig om het gebruik thuis van een op hout gestookte kachel als hoofdverwarming stap voor stap te doorlopen. Open haarden en vuurkorven blijven buiten beschouwing, omdat die vrijwel nooit uit duurzaamheidsoverwegingen worden gestookt.

Aanschaf houtkachel

Een houtkachel vervangt veelal een op gas gestookte installatie. Uit oogpunt van duurzaamheid dient men in feite dan ook te kijken naar andere vormen van hernieuwbare energie, zoals zonne- en windenergie. Voor een duurzame inzet van een houtkachel is het in ieder geval van belang dat deze is afgestemd op de grootte van de ruimte waarin hij geplaatst wordt. Kachels met een te grote capaciteit moeten namelijk afgeknepen worden, hetgeen leidt tot een onvolledige verbranding van het hout.

Annemarie van de Vusse is voorzitter Vereniging Partners voor een Gezond Leefmilieu (PGL). PGL (www.gezondleefmilieu.nl) zet zich in voor de aanpak van milieufactoren die de gezondheid van mensen aantasten.

Herkomst hout

Ten aanzien van het gebruikte hout is de CO₂-balans van belang. Bomen nemen CO₂ op, dat weer vrijkomt wanneer de boom dood gaat. Blijft dood hout liggen, dan verrot het langzaam, en komt het CO₂ vrij in de lucht. Zo bekeken is het CO₂-neutraal om dood hout en houtresten te verbranden in een houtkachel. De CO₂ komt door het verbrandingsproces enkel iets eerder in de atmosfeer vrij.

Worden bomen gekapt ten behoeve van brandhout dan duurt het zeker 50 tot 100 jaar voordat de nieuw aangeplante bomen dezelfde grootte hebben. In dit geval kan men daarom niet spreken van CO₂-neutraal, omdat het tientallen jaren duurt voor de CO₂ die bij de verbranding is vrijgekomen weer door de nieuwe bomen is vastgelegd. De vervoersbewegingen die nodig zijn voor de afvoer van hout en de aanplant van jonge bomen, maken de balans nog ongunstiger.

Stookproces

Volgende stap om onder de loep te nemen is het stookproces. Bij het stoken van hout komen schadelijke emissies vrij. Niet alleen CO₂ maar ook stoffen als koolmonoxide, pak's (polycyclische aromatische koolwater-

stoffen), dioxine en fijn stof. Sommige van deze stoffen veroorzaken geurhinder, andere zijn vooral schadelijk voor de gezondheid.

De concentratie van de schadelijke stoffen in de lucht is in belangrijke mate afhankelijk van het soort hout, de vochtigheidsgraad, het soort kachel, het stookgedrag en de klimaatomstandigheden. Zeker wanneer er onvolledige verbranding plaatsvindt, kunnen de concentraties behoorlijk oplopen. Het betreffen meestal emissies op heel lokale schaal, die op wijkniveau hinderlijk en soms schadelijk voor de gezondheid zijn. Wanneer woningen een ventilatiesysteem hebben, wordt soms de vervuilde lucht van de burens aangetrokken.

Gebleken is dat, met inbegrip van open haarden en allesbranders, meer dan 10% van de bevolking hinder ondervindt van houtstook. Zelfs bij goed stookgedrag bleek er tot enkele honderden meters afstand van de kachel(s) geurhinder op te treden.

Conclusie

De balans opmakend, kunnen we concluderen dat alleen bij gebruik van resthout de CO₂-balans neutraal uitvalt. Maar ook dan wordt er nog wel een cocktail aan andere schadelijke stoffen uitgestoten. Echt duurzaam is hout stoken daarom vrijwel nooit. Wel kan de overlast flink minder worden door betere kennis van het stookproces en de aanschaf van een moderne houtkachel. Vuurkorven en open haarden zijn sowieso flinke vervuilers.

Annemarie van de Vusse

Inademen houtrook niet gezond

Dat houtrook ongezond is, leidt geen twijfel. De vraag is vooral hoeveel houtrook een mens moet inademen voordat nadelige gezondheidseffecten ontstaan. Wat is hierover bekend?

De samenstelling van de door houtstook veroorzaakte luchtverontreiniging varieert sterk. Deze variatie komt ook terug in de mate van (geur)hinder en gezondheidseffecten die mensen al dan niet bewust ervaren.

Fijnstofdeeltjes

De meeste kennis is verzameld over de fijnstofdeeltjes in houtrook en er is veel minder bekend over het grote aantal andere chemische stoffen. Ruwweg bestaat het stof uit roet en anorganische as met een grote variatie in vorm, grootte, oplosbaarheid en chemische samenstelling. Deze verschillen in fysische en chemische eigenschappen zijn van invloed op de hinder en toxiciteit: het beïnvloedt de plek in de luchtwegen en longen waar de stoffen terechtkomen, de mate waarin ze weer worden opgeruimd en de omvang en mate van het schadelijke effect. Daarnaast zijn tal van gasvormige componenten in houtrook aanwezig die bekend staan om hun irriterende eigenschappen voor de luchtwegen en verantwoordelijk zijn voor de typische geur. Dit laatste leidt er toe dat gezondheidseffecten door blootstelling aan houtrook niet alleen aan fijn stof kunnen worden toegeschreven. Sterker nog, het is onbekend in welke mate welke onderdelen van houtrook nu zorgen voor welk soort toxiciteit.

Onderzoeksbevindingen

De uitkomsten van verschillende onderzoeken naar het effect van het stoken van hout op de gezondheid zijn divers. In enkele bevolkingsonderzoeken in het buitenland

wordt houtrook geassocieerd met meer ziekenhuisopnamen voor hart- en vaatandoeningen en luchtwegklachten en een verslechterde longfunctie. Andere studies laten geen relatie met gezondheidseffecten zien. Studies waarbij vrijwilligers onder gecontroleerde omstandigheden gedurende twee uur zijn blootgesteld aan houtrook tonen aan dat bij inademen sprake is van milde ontstekingen in de longen. Daarbij zijn geen nadelige effecten op de longfunctie gemeten. Wel blijkt dat deze kortdurende blootstelling kan leiden tot een verhoging van bloedstolling en vermindering van de hartfunctie. Onderzoek in proefdieren (muizen en ratten), waarbij het wel mogelijk is om de effecten van langdurige inademing van houtrook te bestuderen, laat zien dat min of meer dezelfde effecten optreden en dat tevens de longfunctie vermindert. Verder blijkt dat het fijnstof in houtrook ook in verband kan worden gebracht met verergering van allergische reacties en verminderde weerstand tegen infecties.

Gezondheidsrisico

Bovenstaande geeft een beeld van de mogelijke gezondheidseffecten die op kunnen treden, maar zeggen nog niets over de kans (risico) dat ze optreden. Hiervoor moet ook worden gekeken naar de mate en duur van de blootstelling. Deze blootstelling is niet of nauwelijks bekend en vanwege het episodische en plaatselijke karakter van houtrook moeilijk vast te stellen. Bovendien is de samenstelling van de rook telkens anders. Die samenstelling wordt in hoge mate bepaald door het stookgedrag en de keuze

voor de brandstof, zie elders in dit themakatern. En juist de in het houtrookmengsel aanwezige vaste en gasvormige stoffen bepalen of iemand al dan niet direct merkbaar last heeft. Tegelijkertijd is het vrijwel onmogelijk om de effecten van houtrook te onderscheiden van andere vormen van luchtverontreiniging. Daar komt bij dat bij houtrook niet alleen sprake is van klinisch meetbare effecten, maar dat ook (geur)hinder en irritatie een rol spelen. Dit wordt dan zeer waarschijnlijk niet door het fijnstof veroorzaakt, maar door gasvormige stoffen zoals aldehydes.

Onzekerheid

Bij elk onvolledig verbrandingsproces komen stoffen vrij die bij een zekere blootstelling zullen leiden tot gezondheidsschade. Hierin schuilt dan ook de onzekerheid: voor veel stoffen geldt dat het lichaam tot op zekere hoogte wat kan verwerken. Onduidelijk is wat dat voor de blootstelling aan houtrook betekent. Uit het tot dusver verrichte onderzoek blijkt weliswaar dat inademen van houtrook niet gezond is, maar er is nog niet bekend bij welke hoeveelheden ingeademde rook nadelige gezondheidseffecten optreden. Voor het goed in kaart brengen van het risico is meer onderzoek nodig. Betere voorlichting aan stoker en gehinderde zou op korte termijn al effectief kunnen zijn om de last van en gezondheidseffecten door blootstelling aan houtrook te minimaliseren.

Miriam Gerlofs-Nijland en
Flemming Cassee

Miriam Gerlofs-Nijland
(miriam.gerlofs@rivm.nl) en
Flemming Cassee zijn werkzaam bij
het RIVM - Centre for Sustainability,
Environment and Health (DMG).

TOOLKIT BIEDT HELPENDE HAND

Wat kun je als stoker, gehinderde, GGD-er of gemeente doen in een situatie waar houtstook door particulieren overlast oplevert? Een door het ministerie van Infrastructuur en Milieu ontwikkelde toolkit biedt soulaas.

Het ministerie van IenM heeft het afgelopen jaar geconstateerd dat er zowel bij de gemeenten, de GGD als de gehinderde burger een gebrek aan kennis is over houtstook door particulieren en de mogelijke problemen en oplossingen. Weliswaar is er heel veel kennis over het goed stoken van hout, over kachels, rookkanalen en verspreiding van de rook, wet- en regelgeving en handelingsperspectieven, maar veel direct betrokkenen hebben hier geen weet van. Ook mankeert er het nodige aan de vindbaarheid en zijn er interpretatieverschillen.

Samenstelling

Een door het ministerie gemaakte Toolkit moet het kennisniveau van alle betrokken opvizzelen. Het betreft een document, waarin de relevante achtergrondinformatie over houtstook door particulieren beknopt is beschreven, bronnen voor uitgebreidere informatie zijn gegeven en vooral de mogelijke acties zijn weergegeven in de vorm van stappenplannen.

Voor de gemeenten, de GGD-en, de gehinderde burgers en de stokers bevat de toolkit een viertal stappenplannen. Daarnaast is er een set van tien stooktips opgesteld die

iedereen kan gebruiken. Ook staat in de Toolkit een voorbeeld van een checklist voor controles door een gemeente.

Stappenplannen

De systematiek van de stappenplannen is een gefaseerde aanpak. De eerste stap is dat de klager(s) en de stoker onderling overleggen om de problemen van overlast duidelijk te maken en vervolgens te proberen gezamenlijk de problemen op te lossen. Als dat niet lukt, kunnen in tweede instantie gemeenten en GGD-en in actie komen. Ook voor hen zijn de mogelijke acties in stappenplannen beschreven. De mogelijkheden van onderzoek voor zowel de gehinderde burgers als de gemeenten worden beschreven voor de situaties waarin klager en stoker niet tot een oplossing komen. In de Toolkit wordt de gemeenten aangeraden om zowel bouwtechnische ambtenaren als milieuambtenaren de situatie te laten onderzoeken. Ook wordt aangeraden om beleid te formuleren, omdat toezicht en handhaving gemakkelijker wordt als de randvoorwaarden en criteria duidelijk zijn beschreven. Daarmee kunnen onterechte klachten worden afgewezen en terecht klachten beter worden opgelost.

Toepassingsmogelijkheden

Ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheid, maar die hangt samen met de verantwoordelijkheid van de andere partijen. De stappenplannen zijn twee of zelfs drie kanten van één medaille. De gehinderde kan in het 'stappenplan gehinderde' vinden hoe hij zou kunnen handelen en wat de stoker respectievelijk de gemeente kan of moet doen. De stoker kan bijvoorbeeld opzoeken hoe hij zijn stookgedrag en eventueel de kachel of het rookkanaal kan verbeteren. De GGD kan bij klachten de stappenplannen samen met de gemeente doorlopen. De stooktips kunnen separaat worden gebruikt door alle betrokken partijen. Voorbeelden zijn: stook alleen droog en onbehandeld hout, maak een vuur alleen aan met aanmaakblokjes en kleine houtjes, stook niet bij windstil en misitg weer en laat het houtvuur vanzelf uitbranden (voor een uitgebreidere beschrijving: zie elders in dit themakatern).

In de praktijk kunnen er heel wat knelpunten optreden waarbij de Toolkit van nut kan zijn. Een gehinderde burger kan bijvoorbeeld constateren dat de gemeente in zijn ogen niet adequaat handelt. Deze burger kan de gemeente dan wijzen op het bestaan

Carla Anzion (c.anzion@xmsnet.nl) werkt als zelfstandig adviseur en interim-manager op het gebied van milieu en duurzaamheid.

van de Toolkit, de informatiebronnen die daarin zijn opgenomen, het voorbeeld van de controlelijst en de adviezen over onderzoeken en het opstellen van beleid. Een gemeente kan een klacht krijgen waarvan de gemeente vindt dat deze onterecht is. Of geconfronteerd worden met een klager die dagelijks of zelfs vaker klachten indient. In dergelijke situaties kan de gemeente de klager wijzen op de Toolkit en de noodzaak de overlast systematisch vast te leggen om de klacht te onderbouwen. Leidt overleg met de stoker ook na de onderbouwing van de overlast niet tot resultaat, dan kan alsnog bij de gemeente worden aangeklopt. Een gemeente die beleid heeft geformuleerd met criteria voor (on)aanvaardbare overlast kan gemakkelijker controleren en handhaven. Het komt regelmatig voor dat een stoker niet wil meewerken aan het verminderen van een overlastsituatie. Zowel de

gehinderde burger als de gemeente kan in dergelijke gevallen met behulp van de Toolkit een aantal acties ondernemen. Denk aan controles op het stoken van afval. Wat ook kan helpen is nagaan of de kachel, het rookkanaal en de uitmonding voldoen aan het Bouwbesluit of art. 7.22 van het Bouwbesluit.

Het lastigste knelpunt is wellicht hoe je vast kunt stellen of er inderdaad sprake is van (on)aanvaardbare overlast. De Toolkit noemt een aantal mogelijkheden die een gemeente hiervoor kan toepassen. Wat daarbij helpt, is een dergelijk criterium in beleid vast te leggen.

De Toolkit staat - voorlopig - op de site van de VVM

Carla Anzion

Start maatschappelijk platform

Het RIVM gaat een platform voor het omgaan met houtstook opzetten. Doel is het faciliteren van de maatschappelijke dialoog over de overlast door houtstook. Dit gebeurt door belangrijke stakeholders bij elkaar te brengen om ontwikkelingen en ervaringen met elkaar te delen. Dit maakt het mogelijk om met alle betrokken knelpunten te bespreken en initiatieven op te pakken. Verder gaat het platform dienen als informatiecentrum over houtstook. Dit is ook de reden dat de Toolkit, zodra het platform operationeel is, van de VVM-site naar die van het RIVM verhuist.

*Klaas Krijgsheld (IenM) en
Ronald van der Graaf (RIVM)*

WAAR EEN WILIS, IS EEN WEG

In Nederland bestaat vrijwel geen juridische grondslag om overlast als gevolg van houtstook door particulieren te beperken. Dit maakt het oplossen van overlastsituaties voor gemeenten tot een lastige zaak. Wat zijn concrete mogelijkheden om toch in actie te komen?

Emissies als gevolg van houtstook door bedrijven kunnen volgens het Activiteitenbesluit worden gereguleerd. Maar kachels die worden gestookt door particulieren vallen hier niet onder.

Bouwbesluit

In het Bouwbesluit zijn regels opgenomen over de plaats van een kachel in een woning,

over de plaats van de afvoer en enkele regels over de werking van de kachel. Het gebruik van de kachel moet voldoen aan de eisen in art. 7.9 Bouwbesluit. Deze zien onder andere toe op de capaciteit van de kachel, reiniging van het rookkanaal en aansluiting. Het enige wetsartikel dat betrekking heeft op de kwaliteit van de emissie van kachels is artikel 7.22 van het Bouwbesluit.

In dit artikel is een verbod opgenomen op het verrichten van handelingen waardoor op een hinderlijke of schadelijke wijze rook, roet, walm, stof of stank wordt verspreid. Dit geldt voor zowel de woning als het erf. Het artikel wordt ook wel een kapstokartikel genoemd; dit betekent min of meer dat hierin alles is opgenomen wat niet ergens anders geregeld is. Het betekent echter ook dat het heel ruim is opgezet en weinig specifiek is. Het is dan ook alleen mogelijk om een beroep op dit artikel te doen in gevallen waarin er overduidelijk sprake is van grote overlast die schade veroorzaakt en is toe te wijzen aan een overtreder. Omdat er nergens in cijfers is vastgelegd wat onrechtmatig is in dit geval, hangt de beoordeling over het gebruik van houtkachels van de

Mr.drs. B. Krot (krot@omgeving.nl) is juridisch medewerker bij HABITAT advocatenkantoor. Ewout Dönszelmann (ewout@conceptd.nl) is zelfstandig adviseur milieubeleid en buurtbemiddelaar bij milieuproblemen.

rechter hierover ook sterk samen met wat gangbaar is in het maatschappelijk verkeer.

Er zijn wel wat creatieve oplossingen te bedenken voor gemeenten die wel willen optreden. Denk aan het opnemen van een stookverbod in het bestemmingsplan wanneer er in een groter gebied veel overlast van houtrook wordt ondervonden.

Te volgen route

Probleem is dat gemeenten heel verschillend omgaan met een klacht van een burger over hinder door houtrook. Er zijn gemeenten die vinden dat overlast door houtrook een zaak is tussen burens. Andere gemeenten zien de aanpak van overlast juist als een publieke taak en maken daarbij gebruik van de bestuurlijke en wettelijke mogelijkheden. Beide benaderingen bieden kansen en beperkingen. Daarom is een combinatie in de praktijk de beste route.

Bij een klacht of een verzoek tot handhaving (zie kader) moet de gemeente de klacht of het verzoek behandelen. Als overlast is vastgesteld¹, dan moet de gemeente bij de stoker nagaan of de installatie niet een te grote capaciteit heeft, waardoor er geen optimale verbranding plaatsvindt. Het schoorsteenkanaal moet schoon zijn. Ook moet het te stoken hout schoon en droog zijn. Het niet voldoen aan deze voorwaarden kan leiden tot onvolledige verbranding en daardoor overlast. Verder mag men geen afval of bewerkt hout verbranden. Hiertegen moet een gemeente direct optreden. Tot slot kan het indienen van een klacht of handhavingsverzoek leiden tot een dialoog tussen de stoker en de gehinderde. Ook geeft het gemeenten een signaal. Mensen die overlast ervaren, zullen vaak contact opnemen met een gemeente.

¹ Het vaststellen van overlast is redelijk goed uit te voeren, maar kent ook beperkingen, zie het artikel over de 'Toolkit Houtstook door Particulieren' elders in dit themakatern

Aandachtspunt is wel dat de vereisten uit het Bouwbesluit vooral zijn gericht op veiligheids- in plaats van overlastaspecten.²

Als aan al deze aspecten wordt voldaan en er resteert nog steeds overlast, dan is handhaven op grond van het kapstokartikel in het Bouwbesluit 2012 een mogelijkheid. In dat artikel staat dat het verboden is op voor de omgeving hinderlijke of schadelijke wijze rook, roet, walm of stof te verspreiden. Echter, uit de rechtspraak blijkt dat de hier bedoelde overlast zodanig groot moet zijn dat er duidelijk sprake is van overlast. Het College van B&W heeft in elk geval de plicht te verifiëren of er sprake is van een overtreding en zo ja, zorgen dat de hinder verdwijnt. De vraag of er sprake is van een overtreding is wel sterk afhankelijk van wat maatschappelijk aanvaardbaar is. Maar wanneer de gemeente bereid is om te handhaven, is het denkbaar dat op basis hiervan beperkingen kunnen worden gesteld in stookduur en aanwijzingen voor weersomstandigheden.

Het inzetten van ervaren bemiddelaars kan een goede andere optie zijn om geschillen tussen stokers en gehinderden op te lossen. Erkenning van elkaars belangen is daarbij vaak de basis om tot een verbetering van de situatie te komen. De bemiddelaars zijn onpartijdig en vaardig in het begeleiden van situaties waar emoties een belangrijke rol spelen.

Tot slot is het mogelijk om naar de civiele rechter te gaan in plaats van de gemeente in beweging zien te krijgen. Hierbij is het verplicht om een advocaat in te schakelen in tegenstelling tot bij de bestuursrechtelijk weg. Daarnaast moet je klacht in het civiele recht voldoen aan het onrechtmatig daadsbegrip.

² Enkele voorbeelden zijn art. 2.59, 2.60, 2.64, 2.65, 3.48-3.61, 7.9.

Creatief zijn

Voor de toekomst zijn er zeker aanvullende mogelijkheden om beter om te gaan met probleemsituaties, onder andere door de regelgeving op rijksniveau aan te passen. Voorbeelden daarvan zijn een verbod op buitenshuis open vuur stoken in een woonbuurt, verbod op open haarden of aanvullende bepalingen in het Bouwbesluit over verslechtering van de luchtkwaliteit buitenshuis. Een andere mogelijkheid is het nemen van fiscale maatregelen, zoals het belasten van stoken met vaste stoffen of de uitstoot van fijn stof.

Maar zolang de politieke wil er niet is om meer regels te stellen voor het gebruik van houtkachels, moeten gemeenten en particulieren roeien met de riemen die ze hebben. Gemeenten moeten creatief zijn in hun oplossingen. Zolang er geen rijksregelgeving is, kan een gemeente overwegen regels op te nemen in het bestemmingsplan. Particulieren die overlast ervaren, zullen hun verwachtingen vooralsnog laag moeten houden.

Bibi Krot en Ewout Dönszelmann

Verzoek tot handhaving

Wanneer er bij de gemeente geen begrip is, is het belangrijk om een officieel handhavingsverzoek in te dienen. Gemeenten moeten daarop gemotiveerd antwoorden. Wees er bij het indienen van een handhavingsverzoek als particulier ook alert op om tijdig bezwaar te maken en beroep in te stellen. Wees ook bereid zelf een deskundige in te schakelen om aan te tonen dat er sprake is van een onaanvaardbare situatie. Ook belangrijk is het om een procedure niet te stoppen. Geen bezwaar aantekenen tegen een negatieve reactie op een handhavingsverzoek betekent dat het besluit formele rechtskracht krijgt. Dit betekent dat het niet mogelijk is om op een later tijdstip over dezelfde situatie opnieuw een verzoek in te dienen.

Probleemsituaties veelal goed oplosbaar

De Stichting Nederlandse Haarden- en Kachelbranche, de koepelorganisatie van zowel fabrikanten als detaillisten, erkent het bestaan van overlast- en probleemsituaties. Maar volgens de branche is in veel gevallen een oplossing voorhanden, mits de situatie wordt getoetst aan vier pijlers.

Kerdoel van de Stichting Nederlandse Haarden- en Kachelbranche (NHK) is het bevorderen van de kwaliteit en installatie van houtkachels en het bevorderen van het opleidingsniveau van de installateurs. De NHK vormt daarnaast het aanspreekpunt voor onder andere de overheid voor het ontwikkelen en toepassen van wet- en regelgeving op het gebied van milieu en veiligheid. Dit alles komt onder andere tot uiting in de Vakopleiding Installateur

Haarden, Kachels en Rookkanalen die door de NHK wordt verzorgd en door de overheid is geaccrediteerd.

De NHK meet zich al jaren een actieve rol aan in het aandragen van oplossingen. Dat komt onder meer tot uiting in het oprichten van een speciale commissie houtstook. Eerder dit jaar publiceerde de commissie een rapport om overlast zoveel mogelijk te voorkomen.

Hangende houtkachel voorzien van de modernste verbrandingstechnieken

Vier pijlers

In het rapport staan vier pijlers centraal, achtereenvolgens de brandstof, het toestel, de installatie en de stoker. Bart Leenders, actief lid van de NHK-commissie, geeft aan dat deze pijlers niet voor niets in deze volgorde worden genoemd. "Goed stoken kan pas, als wordt voldaan aan de optelsom van de afzonderlijke delen. Problemen kunnen en moeten bij de bron aangepakt worden."

De brandstof

De keuze voor de juiste brandstof is essentieel. Is de brandstof niet goed gekozen, dan faal je op alle andere fronten. Foute of sterk vervuilende brandstoffen zijn namelijk in veel gevallen een belangrijke oorzaak voor overlast. Het reguleren van de brandstof, samen met voorlichting en handhaving, kan een belangrijke bijdrage leveren in het voorkomen van problemen.

'Is de brandstof niet goed gekozen, dan faal je op alle andere fronten'

Het toestel

De rol van de kachel in het verminderen van de overlast wordt sterk onderschat. Jammer in dit verband is dat in Nederland sinds 2003 de CE-keur voor verbrandingstoestellen verplicht is gesteld. Deze eis ligt namelijk op een laag niveau, vergelijkbaar met die in landen als Portugal en Italië.

Diverse andere EU-lidstaten waren zich bewust van de noodzaak tot strengere toesteleisen en hebben gekozen voor landelijke wetgeving op dit vlak. Gelukkig produceren de meeste Nederlandse fabrikanten

Een vrijstaande houtkachel met moderne HR-verbrandingstechnieken

ook voor export naar deze landen, waardoor de nieuwste producten veelal voldoen aan de strengere buitenlandse normen. Indien de Nederlandse overheid eveneens overgaat tot het aanscherpen van de eisen, kan dit een aanmerkelijke verbetering van de huidige situatie opleveren.

De installatie

Een juiste installatie draagt bij aan de juiste werking van het verbrandingstoestel. Daarnaast dient de installatie te voldoen aan Het Bouwbesluit (zie elders in dit themakatern). Gert Kooij is eveneens lid van de commissie houtstook en bezielt voorvechter van een minimale opleidingseis die aan installateurs gesteld wordt. "Een haard of kachel wordt nu nog steeds gezien als het eindproduct. Men vergeet echter dat een foute installatie sterk van invloed is op de juiste werking van het toestel en daarin mogelijk direct gevolgen heeft voor zowel milieu als brandveiligheid." Kooij is tevens voorzitter van vereniging Het Sfeerverwarmingsgilde (SVG). Leden van het SVG zijn verplicht te beschikken over het

diploma van de Vakopleiding Installateur Haarden, Kachels en Rookkanalen. Daarmee beschikt de installateur over de noodzakelijke specifieke kennis om een haardinstallatie binnen de wettelijke kaders uit te voeren.

De stoker

Ten aanzien van de volgende stap, het stoken zelf, gaat misschien nog wel het meeste mis. Bart Leenders: "Vuurkje stoken kan iedereen. Efficiënt en emissiearm stoken in een haard of kachel moet je echter leren. Wij stellen ons op het standpunt dat een aanzienlijke verbetering van emissies kan worden behaald door instructie op het gebied van het stoken." Leenders is pleitbezorger van de zogenaamde Zwitserse Methode, waarbij het vuur van bovenaf wordt aangestoken. Hierdoor is vanaf het begin van het stookproces sprake van volledige verbranding en optimale temperatuurontwikkeling. "Wij realiseren ons dat dit een geheel nieuwe stookmethode is", aldus Leenders. "Die leer je niet bij de padvindders."

Om meer bekendheid aan de Zwitserse Methode te geven, biedt de branche op diverse locaties de mogelijkheid om een stookinstructie te volgen. Aanvullend start het SVG dit najaar met een actieve voorlichtingscampagne over de methode. In de meeste SVG-showrooms kan dan ook een training of instructie worden gevolgd.

Stimuleren samenwerking

De NHK stelt zich op het standpunt dat het op veel fronten aan samenwerking tussen partijen ontbreekt om de randvoorwaarden te kunnen verbeteren. Onduidelijkheid waar het gaat om mogelijkheden en regelgeving draagt daar ongetwijfeld aan bij, maar mogelijk ook onwil omdat doelen niet overeenkomen. Samenwerking ontstaat pas als er bereidheid bestaat om gezamenlijke doelen te bereiken.

De branche doet dan ook graag een eerste handreiking in een proactieve denkrichting en samenwerking op de vier besproken punten. Zo is de SVG voorstander van regulering van herkomst en geschiktheid van brandstoffen. Ook wil de branche stimuleren dat oude toestellen worden vervangen. Bij ernstige overlastsituaties wordt een verbod op het stoken van openhaarden in bepaalde gebieden bepleit. De branche stelt verder haar kennis op het gebied van zowel aanschaf van installaties als stooktechnieken beschikbaar, niet alleen aan particulieren maar ook aan overheden en belangorganisaties. In het verlengde hiervan stelt de branche voor om stokers een certificaat te laten behalen om goed stookgedrag te bevorderen.

Tot slot wil de SCG bemiddelen in bestaande gevallen van overlast en waar mogelijk in samenspraak met belanghebbenden tot een plan van aanpak voor verbetering te komen. Recent leidde dit nog tot een opmerkelijk TV-succes: de branche participeerde in een opname van De rijdende rechter, waarbij tot een 'bevredigende oplossing werd gekomen voor zowel de klager als de veroorzaker'.

Stichting Nederlandse Haarden- en Kachelbranche